

PSİKOLOG GÖRÜŞME

Cisem Bilge ÇAKICI-Ayşe GÜLENC*

Aile içi şiddetin bu kadar evrensel ve yaygın bir sorun olmasının, özellikle kadınların bu eylemlere maruz kalmasının temelinde şüphesiz salt hukuksal sorunlar yer almaz.Şiddeti uygulayan kişinin, ona o davranışlarda bulunmasına neden olan kendi benliği, algısı kadar toplumun ona aşılması olduğu bir takım özelliklerin, kısmen eğitimin etkisi göz ardı edilemeyecek derecede büyüktür.Bu sorunun temelindeki 'insan' olgusunun bu yola başvurmasındaki sebebi ve nasıl çözümleneceğine dair bilgi almak üzere Aile Mahkemelerinde görevli psikoloji uzmanlarıyla görüştük.Adalet mekanizmasının uzmanlara bakış açısıyla başladık söze.Uzman görüşü, hakimin kanaatinde önemli bir rol oynamaktadır, durumu aydınlatır.Takdir hakimin olmakla birlikte, çocuğun velayetinin kimde kalacağı, aile içi sorunların yaşanmasında bireylerin kendi içlerinde ve çevreleriyle olan psikososyal bağları ve bunların etkisi uzman şekilde incelenerek mahkemeye sunulur.Mahkemelerce uzman kabul edilen profesyonel meslek elemanlarının resmi olarak kamu sistemi içerisinde A sınıfı uzman kadrosunda bulunması, böylelikle görev yapan uzmanların, yaptıkları işin niteliği ile algılanan konumları arasında çatışma yaşamalarına izin verilmemesi , böylelikle daha etkili çalışmalara olanak sağlanması önemli bir husus olarak değerlendirilmelidir.

1-Son zamanlarda kadın cinayetlerindeki ve kadına yönelik şiddetteki artışın temel sebepleri nelerdir?Neden önlenemiyor?Nasıl önlenebilir?

Bu sorun salt son zamanlara özgü değil aslında, geçmişte de vardı, şimdi de var.Toplumda eğitim seviyesi arttı, küreselleşme ve bilgiye erişimin rahatlamasının de etkisiyle bu sorun daha çok gündeme geldi.Aile ve Sosyal Politika Bakanlığı'nın hizmetleri bürokrasinin harekete geçmesiyle bu alanda bütüncül niteliği taşıdı.Kadın danışma merkezleri ve ardından sığınmaevlerinin açılmasıyla da aile içi şiddetle mücadele ve kurumsallaşma süreci daha etkin hale getirildi.Neden önlenemediğine gelince.Öncelikle incelememiz gereken husus kök aile.Çocuğu, 7 yaşına kadar kök aileden edindiği kazanımlar etkiler.Kuşaklararası aile içindeki bu etkileşim sistemi, davranışlarımızı belli oranda şekillendirir.Aile içinde çocuğun anneden babadan ne gördüğü ,onun bir şeylerin nasıl olması gerektiği algısını belirlemede büyük orana sahip.En başta aile içi eğitimin verilmesi, bu sorunun çözümünde temel noktalardan biridir baktığımızda. Ailede fiziksel şiddeti ve diğer şiddet türlerini uygulamayı olması gereken bir şey gibi gören erkek, ve benzer aile profilinde yetişmiş olan, şiddete maruz kalmayı aile sisteminin bir parçası olarak gören ve bu nedenle susmanın, boyun eğmenin yapılması gereken bir ödev olduğunu bilincinde taşıyan kadın düşünün...En başta bunu önlemek lazım.Tabiki toplumsal çevrenin bu yapbozdaki kapladığı alan küçük değil. Ataerkil bakışla eviçi rollere yüklenen kültürel ve toplumsal bir takım değerlerin, görevlerin sorunun önüne geçilememesinde etkisi büyük.Kadının ekonomik güvencesinin olmaması, toplumsal statüsü, baba evine dönme ve dul kalma korkusuyla namusunun zedelenmesi düşüncesi, şiddeti daha da kabul edilebilir bir sistem haline getiriyor. Eğitim ve toplumu bu konuda bilinçlendirmek şart, tek faktör bu olmamakla birlikte farkındalığın sağlanmasında önemli bir faktör.Sosyal öğrenme süreci erkeklere şiddeti uygulamadan vazgeçtirebilecek şekilde etkilemeli bu nedenle.Bizim ülkemizde ise Avrupa sisteminde uygulanan şu prosedür

* AÜ Hukuk Fakültesi 2012-2013 Öğretim Dönemi Öğrencileri

yok ; insanlar kişisel sorunlarıyla başetmede bir takım sıkıntılara girdiğinde profyonel yardıma başvurma oranları az.Aile Danışma Merkezi Ankara'da 1 tane var.Kişilerin uzmanlara başvurmalarından ziyade başvurabilecekleri etkili bir sistem , aile terapistine yönelik sevkedilecek bir birim yok.Yurtdışında Sosyal Güvenlik Kurumu bir psikolog ya da sosyal hizmete gidildiğinde giderleri karşılar.

Bizde ise giderleri karşılamada sınır fiziksel sağlık, ruhsal sağlık bu kapsamda değerlendirilmiyor. Ruhsal sağlığın da en az fiziksel sağlık kadar önemli olduğu gerçeğinin görülmesinde fayda olabilir.

Tedbir kararlarının verilmesinden sonra bunun uygulanma sürecinde kolluk kuvvetlerinin önemi aşkar.Polislere bu konuda ciddi bir eğitim verilmesi gerekir. Avrupada bir çok ülkede polisler sosyal hizmet uzmanlarıyla birlikte çalışır.Kadın sığınma evine yerleştirilirken polis adli tıp raporu, bunun mahkemeye ulaştırılması ve geçici önlemlerin alınması gibi işlemleri yapmasında fayda var.

Kolluk hizmetlerince şiddet mağduru kişilerin korunmasının , uzaklaştırma ve koruma kararlarından sonraki izleme ve denetim mekanizmasının etkin hale getirilmesi ve sürdürülmesinin önemi büyük..Ayrıca alanında profesyonel psikologların, sosyal hizmet uzmanlarının, istihdam edilmesi gerekir.

2-Toplumun şiddeti uygulayan erkeği değil, gündeme getiren kadını suçlamasının temelinde ne yapmaktadır?Suçlamanın temelinde yer alan ailenin gizliliğini, namusunu kamuya açma gerekçesi başka ne gibi sonuçlar doğurur?

Bu söyledikleriniz toplumsal bilinç, kültür düzeyi, farkındalıkla ilgili.Somut bir örnek verirsek ; tıp fakültesi hastanesine giden bir kadın, bariz fiziksel şiddete maruz kalmış.Doktor uygun şekilde yaklaşmak istediğinden bu hasarların nasıl gerçekleştiğini sormuş, cevap, 'düşüm'.Bunların düşmekle olmayacağını belirtmiş doktor haliyle şaşkınlıkla, 'siz ne yapmaya çalışıyorsunuz?' şeklinde bir tepkiyle karşılaşmış.Doktor yine de yapıyor açıklamayı hastane polisimiz var, savcılığa başvurmanızda gereken kolaylığı sağlayabiliriz şeklinde.Cevap ; 'Sizi iliglendirmez, röntgeni çekin yeter, yoksa başka hastaneye gidicem'.Kadını suçlamalı mıyız?Annesi babasından şiddet gören kız çocukları yine şiddete eğilimli eşler buluyor.Şiddet doğallaşiyor, normal hale geliyor.Şiddeti uygulayan erkekte, şiddet uygulama davranışı kadın tarafından normal olarak karşılanıyorsa daha da pekişiyor.Kadın bir gün bilinçleniyor ve baş kaldırıyor, bu noktada karşımıza bu kadını suçlama çıkıyor.Mahremiyet adı altında aile içinde kadına yapılan eziyete, şiddete göz yumulması, göz yumulması gerektiğinin kadına daha o çocukken aşılması, kadına toplum içinde verilen rol ve ödevlerle ilgili.Bu aslında bir süreç, bu davranışların temelini oluşturan alt yapı meselesi.Bu alt yapıyı değiştirecek kaynaklara yönelmek lazım.İlk olarak ihtiyaç duyulan şey elbette finansman, ve tabiki bir kurumu oluşturmak yeterli değil tek başına, ikinci olarak hizmetin en verimli şekilde ulaşılabilir olması gerekir ve de etkin, profesyonel personelle hizmet.İlgisi olmayan fakülleden mezun olan birini mahkemelere, bu tür hizmetlere psikolog, pedegog atayarak üstesindne gelincek bir şey değil bu.Politikaya yön veren kurumların bu bilince ulaşması gerek, toplumun değerlerini politikaya yön vermede kullanmak sorunu düğüm haline getirir.Bu bilinç sağlandıktan sonra bunun toplumun bütün

katmanlarına yayılması gerekir.Ahbab çavuş ilişkisine dayanan bir eğitim anlayışıyla, idealize ettiğiniz politikayı uygulamak zorlaşıyor haliyle.Başta alt yapıyı değiştirmenin önemi burda ortaya çıkıyor zaten, kanunların, hizmetin uygulamaya geçmesindeki verimlilikte.

3-Sığınma evlerinin mekansal özellikleri ve fiziki yeterlilikleri şiddet mağduru üzerinde nasıl etki doğurur?Standartların yüksek olmasının kadınları evden ayırmaya özendirici etki doğurduğu görüşü ortaya atıldı, siz bu konu hakkında ne düşünüyorsunuz?

Ülkemizde nüfusu 50 binin üzerinde olan belediyelerin sığınmaevi açması kanundan dolayı gerçekleştirilmesi gereken bir husustur. Avrupa Birliği yasal zorunluluk ölçütünde 1400 sığınma evi ve yine AB tavsiye kararları doğrultusunda da her 10 bin kişi için bir aile odası koşulu getirilmiştir.Öncelikle bu yasalarla gelen koşulların hayata geçirilmesini sağlamakta büyük fayda var.Olanakların kimi kişilerce kötüye kullanılabilir olabilir, istismar her yerde olur.Bu İstismarı önleyememek hiçbir şey yapılmaması için bir gerekçe değil.

Kadına yönelik sosyal hizmet ve destek alanları, aileye bir tehdit olarak algılandığından ülkemizde bu alanda yapılan çalışmaların üstüne daha da düşmek gerekir.Bu alanda yapılan çalışmaların da amacı da bu düşünceyi değiştirmek.Olanakları en iyi şekilde düzenlemek, mağdurları psikolojik, sosyal, ekonomik alanda rahatlatılmasını sağlar ve mağdur üzerinde olumlu etki yapar.Her şeye rağmen anne ve çocuklarını bu hizmetlere ulaşılabilir kılmak devletin görevi.Oluşabilecek bir istismarın önlenmesi devletin kurumları ve ilgili profesyonel meslek elemanlarının denetimiyle mümkündür.İstismar olasılığının doğması, verilecek hizmetin kalitesini engellememelidir.Sığınmaevleri kadınların erkek şiddetine katlanılması gerekmediğini görebildikleri ve güvende hissedebilecekleri yaşam alanları olmalıdır.

4-Fiziksel şiddet mağdurlarında ne tür rahatsızlıklar görülür?

Aile içi şiddete maruz kalan kadınlarda bir takım sağlık problemlerin yanında psikolojik rahatsızlıklar da görülmektedir.Jinekolojik sorunlar , bir kısmında da kalp ve şeker hastalıklarına rastlanmaktadır..Sağlık sorunlarının yanında düşük benlik algısı, kendini beğenmeme ve travma sonrası stres ve depresyon da en yaygın görülen rahatsızlıklar arasındadır. Kadınlar şiddet sonucu özgüvenlerini yitirmekte, sürekli kaygı yaşamaktalar. Saldırgan davranışlar, öz güven sorunu, içine kapanma, asosyal davranış özellikleri, intihar eğilimi, değersizlik algısı bunların başında gelir.

5-Bir çok kadın fiziksel şiddet dışında ekonomik ve psikolojik şiddet de görüyor, mağdurda nasıl bir psikoloji oluşmakta?

Psikolojik şiddette hedef alınan mağdurun kişiliğidir, üzerinde baskı oluşturup onu kişisel istek ve beklentilerin aracı haline getirilmeye çalışılır..Bu da sağlıksız iletişim ve etkileşimi gündeme getirir. Başta kendisine daha sonra aileye, evliliğe, topluma ve insanlara olan güvenleri aşınır. Ekonomik, psikolojik şiddetin sürdükçe toplumda sosyal duyarsızlık artar,

toplumsal cinsiyet algısı daha da perçinlenir, sağlıklı iletişim ve iknaya dayalı süreçlerin zayıflamasına yol açar.

6-Aile içi şiddet sadece eşten değil, en güvenilir bilinen anne, baba ağabey tarafından da gerçekleşmektedir.Şiddet kaynağının güvenilir insanlardan görülmesinin mağdur üzerinde doğurduğu etkiler nelerdir?

En güvendiğiniz kişilerden şiddet gördüğünüzde, artık kimseye güvenemezsiniz.Uyku ve yeme bozuklukları ve sosyal uyumsuzluk gibi bir dizi belirti ve bulgu da söz konusudur.

7-Küçük bir çocuğun ailesinin baskı ve zoruyla kendisinden yaşça büyük biriyle evlendirilmesi, ailenin ya eşin, mağduru cinsel davranışa zorlaması ne tür travmalara yol açar?

Yaş derken kime göre yaş?Kanunda bu ölçüt 18 en azından bir sınır getirilmiş, şartlar gerçekleştiğinde bu 16 da olabilmektedir.Bir kere çocuk yaşta evlendirme çocuğun evlilik rol ve sorumluluklarına hazır olmasının yeterli olgunluk düzeyine erişmediği halde ömür boyu sürmesi beklenen bir ilişkiye karar vermesini ve yürütmesini bekliyoruz.Çocuk yaşta evlendirmelerde görülen şiddet oranının fazlalığı da ortada.Kız çocuğunun fiziksel, duygusal istismarı, cinsel olarak istismar riskinin gerçekleşme olasılığını doğurur.Namus, aile içi mahremiyet anlayışının kadın üzerinde kurduğu baskı, cinsel istismara maruz kalanların susmasına neden olmaktadır.İstismarcıların birçoğu da çocukluklarında, ya cinsel istismara uğramışlardır ya da ev içerisinde şiddet olgusu vardır.Cinsel istismarın çocuk üzerinde etkileri, çocuğun saldırganla olan ilişkisine, fiziksel zararın varlığına göre değişir.Çocukta korku, dikkat eksikliği ,ileri yönelik hayatında cinsel problemler,depresyon belirtileri görülür.Tırnak yeme, parmak emme davranışları, fobiler, uyku bozuklukları, istismara uğrayan kız çocuğunda ise erkek çocukların yanında güvensizlik belirtileri de sık görülür.Cinsel davranışa zorlanan mağdurda özgüven eksikliği, kendi bedenini reddetme ve kendini suçlama olgusu da göze çarpar.

8-Aile içi şiddete tanık olan çocukların ilerde kendi ailerinde de şiddeti çözüm olarak görme olasılığı nedir?

Kuşaklararası aktarmayla ilgili bir problemdir.Anne babayı rol olarak gören çocuk, psikolojik olarak şiddet olgusunu normal olarak algılıyor olabilir.Aile içinde şiddete tanık olan kız çocuklarında şiddete karşı pasif olmak gerektiği algısı vardır, şiddetin bütün ailelerde olabilecek 'normal' bir davranış olduğuna inanır, bir kısmı kadının dayacağı hak ettiği durumlar olabileceği düşüncesine kapılır.Kendi evliliklerinde karşılaştığı şiddete bu nedenle çözüm arayışları gecikir.Şiddete tanık olan erkek çocuklarında ise şiddeti bir kontrol yöntemi olarak benimseme ve fiziksel saldırganlığı model olarak alma süreci başlar.Erkek çocuğu da ailesinden kendisine aktarılan bu davranışı kendi evliliğinde süreç içinde öğrendiklerini yansıtır.

9-Şiddete maruz kalan kadınları arasında yapılacak olan değerlendirmede ekonomik durum ne kadar etkili olmaktadır?Kadının eğitim düzeyi ile bu eylemlere maruz kalma arasında bir bağlantı var mıdır?

Kadının birlikte olduğu erkekten gördüğü şiddet, sosyo ekonomik durum, etnik köken, din gibi faktörlerden etkilenmemektedir.Ekonomik durumu iyi olan, eğitim düzeyi yüksek olan bir erkek bunu uygulayabileceği gibi, sosyo ekonomik durumu yüksek olan kadın da bu davranışlara maruz kalabilir.Ekonomik düzeyi daha düşük olan bireylerin şiddet uygulama ve şiddete uğrama olasılığının yüksek olduğu tezinin yerinde değildir.

10-Mahkemeye sunduğunuz değerlendirmeler, uygulayıcılar tarafından kararlara ve alınan önlemlere ne kadar yansıtılmakta?

Mahkeme hakimi, dava ile ilgili gerekli gördüğü hallerde mesleki ve teknik bilgisinden yararlanmak üzere mahkemede çalışan uzmanları görevlendirebilir.Raporda yer alabilecek dava konusuna ilişkin aile içi ilişkiler, aile alt sistemleri, bireylerin kişilik özellikleri, çocuğun istek ve beklentileri ayrıntılı olarak yer alır.Uzman, boşanma, evlat edinme, velayet hakkı, şahsi ilişkidüzenleme gibi konularda mesleki kanaatini gerekçeleriyle rapora yansıtır.Hakim, uzman raporu ile birlikte dosyadaki diğer tüm delilleri göz önüne alarak, kararı verir.